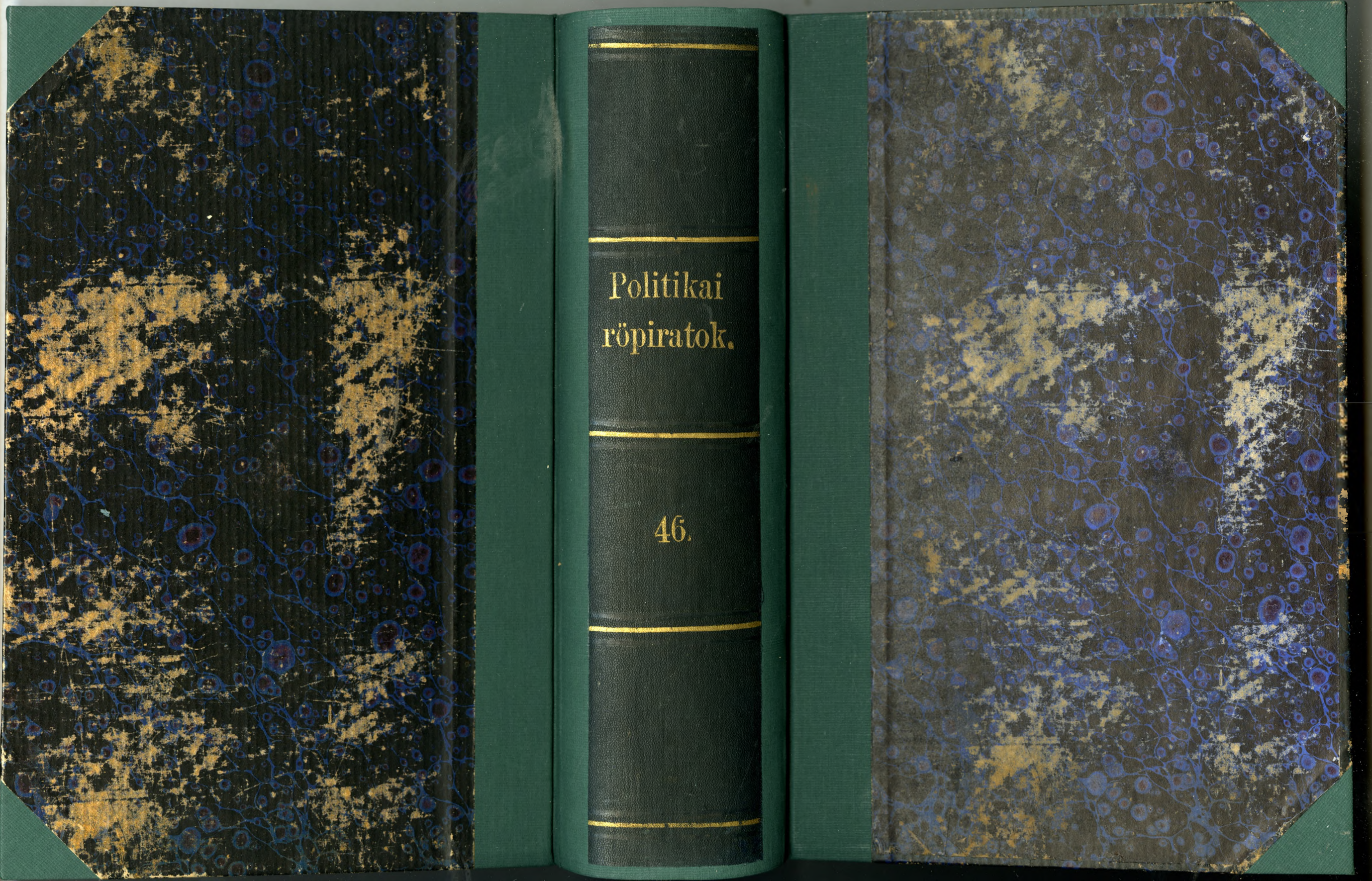

The image shows the front cover and spine of an old book. The front cover is decorated with a marbled paper pattern featuring a dark background with intricate, swirling veins of blue and gold. The spine is bound in a solid, dark green material. The title and number are printed in gold on the spine.

Politikai
röpiratok.

46.

46
338

ÉSZREVÉTELEK

A

KATHOLIKUS CONGRESSUS

BIZOTTSÁGÁNAK

KIRÁLY Ö FELSÉGÉHEZ

1871. ESZTENDEI JUNIUS 12.

BENYUJTOTT KÉRVÉNYÉRE.

(Ghiczy Kálmántól.)

5.

PEST.

NYOMATOTT AZ „ATHENAEUM” NYOMDÁJÁBAN.

1871.

DE BALLAGI GÉZA

Egy megyei közgyűlésen hallottam felolvastatni a vallás- s közoktatásügyi miniszternek f. é. április 26-án költ leiratát, melyben a törvényhatóságokat, az országos izraelita irodának, az izraelita congressus határozatainak értelmében az ő rendelete folytán történt felállításáról annak kijelentésével tudósítja, hogy ezen iroda csak a congressusi statutumokat elfogadó izraelita lakosságra vonatkozik, s annak felállításából azokra, kik a congressusi statutumot elfogadni nem akarják, semmi hátrányos következés nem háromolhat.

Csaknem egyidejűleg ezen leirat közhírré tételével, jelenttek a hírlapok, hogy a pesti izraelita község exequáltatni fog; mert a vallás- és közoktatásügyi-minister Pest városa tanácsát oda utasította, hogy az izraelita congressus megtartására fordított költségekből, a pesti izraelita községre eső illetményt attól, a mennyiben még hátralékban van, közigazgatási úton szedesse be.

Különös ellentét elismerni egy részről, hogy az izraelita congressus statútuma csak azokra érvényes, kik azt elfogadják: s ez elismerés mellett más részről még is azt rendelni, hogy az említett Congressus tartása által okozott költség, mely az izraelita congressus határozata szerint az izraelita községek valamennyi adóköteles tagjára vetendő ki, közigazgatási úton hajtassék be a pesti izraelita községtől, tehát ezen község azon tagjaitól is, kik a congressus statútumát nem fogadják el; de még nagyobb jogfogalmi zavart tanúsít ezen rendelet, s valóságos törvénysértést foglal magában, midőn azt rendeli, hogy ezen költség közigazgatási úton eszközzendő végrehajtással hajtassék be.

I.

A kath. congressus bizottsága, említett kérvényében, melyet a „Magyar Állam“ már is és helytelenül feliratnak nevezett, a következőket mondja :

„A szervezet nagy részben oly rendelkezéseket tartalmaz, a melyek sem Felsőház egyház fő-kegyúri jogainak közvetlen gyakorlatát, sem egyházunknak az állam kormányhozi viszonyait nem érintik, sem arra, hogy fogamatba menjenek, törvényhozási intézkedések szüksége felett nem forog. A hitközségek bennső szervezkedése s azokon az egyházi szolgálatnak, valamint az iskolának ellátásáról, a hitközségi vagyonok kezeléséről s a plebaniai s templomi javak ellenőrzéséről való gondoskodás; — az esperes-kerületi tanácsok szervezése, s administratív teendőik teljesítése; az egyházmegyei gyűlések és tanácsok megalakítása, s ezek önkormányzati működése legnagyobb részben; — sőt az országos katolikus gyűlés és igazgatói tanács megállapított szervezete, s némely az egyházra nézve nagy fontosságú ügyekbeni működése is: — mind oly tárgyak, melyek kizárólag a magyarországi katolikus egyház bennső ügyeit képezik.“

„Ezekre nézve meggyőződésünk szerint a katolikusok szabad és szabályszerűen nyilatkozó elhatározásán kívül, Felsőház legmagasabb főkegyúri jóváhagyása is elég lenne ahhoz, hogy a magyarországi katolikusok saját ügyeiket legjobb belátásuk szerint kezelhessek. És egyházunk e részben soha sem engedhetne

helyet az egyházon kívül álló tényezők olyszerű beavatkozásának, mely netán egyházunk jogait és érdekeit, sértő feltételekhez akarna kötni önkormányzati szervezkedésünket, vagy szervezetünk formáinak megengedhetősége fölött czélszerűségi szempontból akarna határozni.“

Mit értenek a kérvényezők az egyház jogait és érdekeit sértő feltételek alatt, melyekhez önkormányzati szervezetét kötetni szerintük a kath. egyház soha meg nem engedheti? s melyek legyenek azon szervezeti formák, melyekhez az egyházon kívül senki nem szólhat? — nem tudom.

Ha nem oly feltételeket értenek a kérvényezők, melyeket az állam saját fennségének, jogainak, érdekeinek megőrzése, biztosítása végett, a vallásfelekezetek irányában megszabni kénytelen is, jogositva is van: ha nem oly szervezeti formákat értenek, melyek az egyházat az állam fölébe emelnék: én is osztom azon véleményt, hogy a törvényhozás oly tárgyakra nem avatkozhatik, melyek kizárólag a magyar kath. egyház benső ügyeit képezik, s ily tárgyakra a törvényhozás, valamint más hitfelekezetek irányában nem avatkozik, úgy bizonyosan a magyarországi kath. egyház irányában sem fog avatkozni.

Mind e mellett azonban azon véleményben vagyok, hogy bármely üdvös legyen azon czéloknak nagy része, melyek a kath. congressus bizottságának kérvényében említett egyházi közegek által elérteni kívántatnak, s habár ezen közegeknek mikénti szervezése iránti intézkedés nagy részben kizárólag magának az egyháznak benső ügyét képezi is: mindazonáltal ezen közegek mind addig nem állithatók fel, s a kath. Congressus határozatai semmi részben nem foganatosíthatók mindaddig: míg a magyar országgyűlés a kath. egyház tervezett önkormányzati új szervezetének életbeléptetésére annak útján nem ad felhatalmazást.

A magyarországi kath. egyháznak most is megvan, és szá-

szadok óta megvan organicus önkormányzati szervezete, melyet az állam elismert, melylyel az állam és annak közegei folytonos viszonyban állanak, s a mely némely részben a hazai törvények által állapítottatott meg.

Hogy e szervezet nem helyes, nem czélszerű, mással cserélhető, magam is elismerem: mind e mellett azonban kétségtelennek tartom azt is, hogy ha ezen törvény által elismert szervezet helyébe a kath. egyház más, új önkormányzati szervezetet akar felállítani: ha felállítani akar oly új közegeket, melyek a kath. congressus által tervezett egyház önkormányzati szervezet szerint a katolikusok egyházi, nevelési és vagyoni érdekeit az állammal, az állami hatóságokkal, s más hitfelekezetekkel szemközt képviseljék; (6-ik §.) ezen új szervezetnek, ezen új közegeknek elismerésére az egyház saját jogával, hatalmával az államot nem kötelezheti: az államnak ily előleges elismerése nélkül pedig az említett új közegek az állammal, az állam akár közigazgatási, akár birói hatóságaival, más hitfelekezetekkel hivatalos viszonyba nem léphetnek, semmi ügyek fellett jogérvényesen nem intézkedhetnek, sőt saját hivaik irányában sem gyakorolhatnak jogérvényes hatóságot; mert ha megvan az egyháznak saját jogköre, megvan az államnak is, s hogy az állam, s annak hatóságai, mely egyéneket, vagy közegeket ismerjenek el velük hivatalos viszonyba lépésre, jogérvényes intézkedések tételére törvényesen jogosultaknak, aziránt intézkedni, s azt ellenőrizni; hogy az állam polgáraival, azoknak világi vonatkozásu, például nevelési és vagyoni ügyeiben, ki s mely jogkörrel rendelkezhessek; csakugyan az államnak, jelesen magának a törvényhozásnak jogköréhez tartozik; mert különben, ha t. i. mind ezekre nézve az egyháznak egyoldalú intézkedése is már törvényt szabhatna az államnak, az egyház nem is egyenjogú lenne az állammal, hanem az államnak egyenesen parancsokat oszthatna: arra tovább, hogy valamely egyháznak

az ország törvényei által elismert önkormányzati szervezete más ujjal cseréltessék fel: a fennálló elismert régi közegek helyett az állammal, az állami hatóságokkal más ujjak léphessenek hivatalos viszonylatba, s a polgárok egy részével, azoknak világi vonatkozása, nevelési, vagyoni ügyeiben az eddigiektől különböző más új közegek rendelkezhessenek, még akkor is, ha ezen közegek az eddigieknél jobbak, czélszerűebbek, a fennálló törvényeknek és törvényes gyakorlatnak megváltoztatása szükséges; erre pedig alkotmányos országban csak a törvényhozás adhat felhatalmazást.

II.

Nem vonom kétségbe, hogy a magyarországi kath. egyház jogositva van arra, hogy egyházi önkormányzatát szervezze az ország törvényeinek korlátai között. — El jog tőle az 1848. eszt. XX. t. cikkben a törvényesen bevett minden vallásfelekezetekre nézve különbség nélkül megállapított tökéletes egyenlőség és viszonyosság elvének fogva meg nem tagadtathatik, és bizonyosan a törvényhozás által sem fog megtagadtatni: de azon túl, hogy a vallásfelekezetek közötti tökéletes egyenlőségnek és viszonyosságnak, úgy a mint azt az említett törvény értelmezi, valószínűsítésére, az önkormányzat életbeleptetésén kívül, még sok más, és jelesen az is kívántatik, hogy vagy minden vallásfelekezetnek egyházi és iskolai szükségei köz álladalmi költség által fedeztetesenek (1848. XX. t. cz. 3. §.) vagy egyiké sem: a kimondott jogegyenlőségnek és viszonyosságnak elvéből az is foly, hogy a kath. egyház önkormányzati szervezetét szintén csak azon az úton és módon léptetheti életbe, a melyen azt más hitfelekezetek életbeleptették: és egyenlő jogkörrel más hitfelekezetekkel léptetheti életbe annyiban, a mennyiben az állam irányában viszonyaik egymással egyenlők.

Miképen lépett életbe más hitfelekezetek önkormányzata? arról szóljanak a törvények, melyek tanúsítják, hogy eddig hitfelekezeti önkormányzat hazánkban csak a törvényhozásnak jóváhagyásával létesített.

Maga a jelenleg fennálló kath. önkormányzati szervezet

is, a kath. vallás törvény által történt bevételevel egyidejűleg, s későbbben is több alkalommal hozott törvények folytán hazánkban a törvényhozás jóváhagyásával lépett életbe (Sz. István — Sz. László — Kálmán kir. Decret.)

A görögkeleti vallásuakra nézve az 1848. XX és 1868. IX t. cikkek oly világosan tanúsítják, hogy egyházi önkormányzatuk a törvényhozás előleges jóváhagyásával létesítettik, hogy erről szót vesztegetni is felesleges.

A kormány az 1868. IX. t. cikket, kétségen kívül úgy a korona beegyezésével, mint a görög-keleti vallásuaknak kívánatára, maga indítványozta, s ezzel maga is elismerte, hogy a görög-keleti egyház önkormányzati szervezetének életbeleptetése a törvényhozás előleges felhatalmazása volt szükséges; s az országgyűlés a kért felhatalmazás megadásával, az őt e részben alkotmányszerűleg megillető törvényhozási jogot tetteleggyakorolta.

A mi egy hitfelekezetre nézve e tekintetben áll, az áll a többiekre; jelestin a katolikusokra nézve is; már csak azon egyenlőség elvével fogva is, melyet a kath. egyház saját részére követel.

Ez előzmény elleneben azt mondani, a mi egy alkalommal már mondatott, hogy t. i. az említett törvények a kath. hitfelekezet ellen érvül azért nem hozhatók fel; mert „a tényállás csak az, hogy a keleti egyház önkormányzati szervezetének miként megkezdése iránt a törvényhozás intézkedett, a katolikusokra nézve pedig nem intézkedett“ — ha e mondat csupán szó-játék lenni nem akar, annyit tesz, mint azt állítani: hogy azzal, ki bizonyos jogot a törvényhozástól kért és megnyert, egyenlő illetékességgel gyakorolhatja ezen jogot az is, ki azt sem nem kérte, sem nem nyerte meg, és épen azért gyakorolhatja így, mert e jogot nem kérte s nem nyerte meg: annyit tesz, mint a jogegyenlőség ürügye alatt kivételes, privilegiális állást követelni a kath. hitfelekezet részére.

Onnet, hogy törvényhozásunk az egyház önkormányzati szervezetek életbeléptetéséről csak esetenként, az illető vallásfelekezetekre nézve külön-külön azoknak kezdeményezése folytán intézkedett; s az egyház önkormányzati szervezetek életbeléptetésének módjáról általános törvényünk nincs, nem az következik, hogy az ily egyház önkormányzati szervezetek a korona vagy kormány engedelmé mellett bármely időben és módon tetzés szerint alakíttathatnak; hanem ellenkezőleg az következik: hogy épen azért, mert az egyház önkormányzati szervezetek mi-kénti életbeléptetéséről általános törvényünk nincs, azoknak jog-értvényes életbeléptetése iránt sem a korona, sem a kormány ma-guk illetékesen nem rendelkezhetnek, hanem mindegyik vallásfelekezetre nézve esetenként a törvényhozás külön felhatalma-zása szükséges.

Az ágostai és helvét hitvallásuak vallásának szabad gya-korlata az 1608. eszt. I. ső t. cikkben a bécsi békekötés követ-kezéséül törvényesítettén; törvényesítette az egyszersmind a közeg is, mely az állam és állami hatóságok irányában képviselteté-sükre szolgáljon; kimondatván az idezett t. cikk. 2-ik §-ban „*Quin imo ad praecavenda inter status, et ordines aliqua odia, et dissensiones; ut quaelibet religio suae professionis superiores, seu Superintendentes habeat, statutum est.*“

A két evangyelmi hitvallás követői vallásuk szabad gya-korlatának részletes kifejtés nélkül inkább csak általános elv alakjában történt törvénybe iktatása után, törvényes Superinten-denseiknek vezérlete alatt kétségen kívül szervezték önkormány-zatukat az ország különböző vidékein különböző módon: hogy azonban ilyen szervezkedésük és leginkább a katolikus Clerus részéről a világi vonatkozású ügyekben, az állammal és állam közegeivel szemben törvényszerűnek el nem ismertetett; azt azon számos panaszok igazolják, melyeket a történelem és törvény-könyvünk tanúsága szerint orvosolni a törvényhozás folytonosan,

de mindig sikertelenül igyekezett: elegendőképen bebizonyítja továbbá maga azon körülmény is, hogy az említett hitfelekezetek önkormányzatának törvényesítése végett, utóvégre is az 1791 XXVI. t. czikket kellett megalkotni.

Ezen törvény az, melyben az evangyelmi hitfelekezeteknek Magyarországbán nemcsak vallásuk szabad gyakorlata ujfolag biztosított: hanem önkormányzati szervezetük is, miként gyakorolhatásának részletes körülírásával, törvényesítettett, az állam által elismertetett.

Ezen törvény az, a melynek alkotása óta az illető önkormányzati szervezet minden tekintetben jogérvényesen fennáll, és közegei által akadálytalanul törvényes viszonyban állhat és áll az állammal, és annak hatóságaival.

Ezen törvényczikk bizonyítja azt is, hogy az említett vallásfelekezetek, önkormányzatuk jogérvényes szervezetére egyenesen a törvényhozástól nyertek felhatalmazást; mert ezen törvényczikk határozatilag kimondván: hogy mind a két hitvallásu evangélikusok vallási ügyeikben egyedül csak saját vallásuk felsőbbségétől függjenek, a törvényhozás azon kori irányának megfelelő szövegezéssel, a királyt jogosítja fel, hogy jövőre nézve mind ezen felsőbbség fokozatos szervezete, mind a fegyelem egyéb tárgyai iránt oly rendet állapítson meg, mely a vallás szabadságának sértetlenül hagyása mellett az illető hitvallások egyházi és világi férfainak közös beegyezésével, legczélszerűbbnek fog találatni — azután a következőket foglalja magában:

„Hinc Sua Majestas C. R. pro suprema inspectionis sibi competentis potestate, Evangelicos utriusque confessionis ulterius audiet, atque una curabit, ut hac in re certus principiisque ipsorum religionis accomodatus ordo stabiliatur, interea vero statuitur, ut canones circa religionem per Synodos suarum Confessionum suo modo conditi, in quorum nempe actuali usu consistunt, et deinceps ratione per

hanc legem definita condendi, neque per dicasterialia mandata, nec per regias resolutiones possint alterari, liberam proinde illis futuram non modo Consistoriorum quorumvis celebrationem, sed et Synodorum; praevis tamen tam quoad numerum personarum ad illas concurrentium, quam etiam objecta ibidem pertractanda per suam Majestatem Regio-Apostolicam de casu ad casum determinandam ad locum, quem ipsi praevis altefatae suae Majestatis adsensu delegerint, convocationem, ita tamen, ut ad has Superintendentiarum Evangelicorum unius, aut alterius Confessionis Synodos, praevis, ut dictum, suae Majestati insinuandas, si altefatae suae Majestati ita visum fuerit, regium quoque hominem sine religionis discrimine non quidem pro directione, aut praesidio, sed solum pro inspectione admittere teneantur, canonesque et statuta taliter condita, non nisi postquam superinspectionem regiam transiverunt, robur sortiantur firmitatis.“

A mi az izraelitákat illeti: az eljárás, mely azok irányában az izraelita congressus egybehívásának ideje óta követtetik, úgy látszik praecedens akart lenni, s akar talán lenni még most is azon eljárásra nézve, melyet a kath. Congressus határozatai irányában sokan követni óhajtanak: ez eljárás azonban, miután arra nézve a képviselőház feljebb idézett határozatában a kárhóztató verdictet már kimondotta; más hasonló eljárásnak igazolására nem szolgálhat.

III.

A kérvényező bizottság annak jogalapját, hogy a kath. Congressus határozatai részben a törvényhozás hozzájárulása nélkül is foganatosíthatók, az úgynevezett fő-kegyuri jogban — jus patronatus — keresi, melyet a magyar király a kath. egyház irányában gyakorol, s a fő-kegyuri jóváhagyást az említett congressusi határozatok részbeni fogamatba vételére elégségesnek tartja.

Egy nagynevű német író mondja, hogy „a hol az eszme hiányzik, ott helyét szóval szokták pótolni.“ — Így vagyunk azon állítólagos jogokkal, melyek a királyi Felség részére az evangyelni egyházak vallási ügyei körül az 1791. XXVI. t. czikkben, azokon kívül, melyek ezen törvényczikkben foglalva vannak, fenntartattak s a valóságban alig léteznek. Ily helyzetben vagyunk az úgynevezett főkegyuri joggal is, mely hangzatos szóból a legkülönbözőbb következtetések vonattatnak le, a nélkül, hogy az általa jelzett eszmének definitiója, az általa jelzett jog mibenlétének, hatáskörének körülírása megkísérltetnék.

Az e szó által jelzett jognak, épen azért, mert értelmezése folyvást homályban hagyatik, oly attributumok is tulajdoníttatnak, melyek abban nem foglaltatnak, s ezekben kerestetik azután azon hátulsó ajtó, melyen a kath. egyházat az ország törvényeinek megtartása, követése, a törvényhozás hatalma alól sokan kibujtatni szeretnék; szükséges ennélfogva ezen annyiszor emlegetett főkegyuri jognak eszméjét némileg tisztázni.

En ezt a hazai törvények alapján teszem anélkül, hogy e

tekintetben az egyházi jogból, a pápai bullákból, brévékből s conciliumi határozatokból merithető érvek és ellenvetések részletes tárgyalásába bocsátkozni szükségesnek vélném; mert a kath. egyházi jog különben is a főkegyuri jognak, s a magyar király főkegyuri jogának is sokkal szűkebb tért enged annál, melyet annak törvényeink, s a törvényes gyakorlat tulajdonítanak: és mindamellett, hogy az egyházi jognak érvényét saját körében, a kizárólagos egyházi körben, kérdésbe nem veszem, úgy vagyok meggyőződve, hogy ezen jognak szabványai azon másik körben, mely az állam-é, az állam jogai, törvényei, érdekei ellenében irányadók nem lehetnek.

A vallásos meggyőződés, a hitfelekezeteknek kizárólag egyházi belügyei az állam hatalomkörén kívül állanak, s a meddig a fő-kegyuri jog csakis e körben mozog, annak gyakorlásáról az egyházi törvények illetékesen rendelkezhetnek: de ha a hitfelekezetek tanai, intézményei, intézkedései a kizárólagos vallási, vagy egyházi kört átlépve, kiterjeszkednek a polgárok magán, vagy állampolgári viszonyaira, vagy épen az állam jogaival, törvényeivel, érdekeivel jönnek ellentétbe, akkor e tanoknak s intézkedéseknek ellenőrzése az államnak kétségtelen joga, mert önfenntartási kötelessége is, s mint ilyen a törvényhozás jogkörétől el nem vonható.

A hitfelekezetek intézkedései azoknak világi vonatkozásu ügyeiben, s ezek között azon jogok is, melyeket a magyar király főkegyuri jogánál fogva a magyar kath. egyházban gyakorol, természetük szerint érintik a polgároknak mind magán, mind állampolgári viszonyait; ezeknek is tehát az állam, a törvényhozás ellenőrzése alatt kell állniok, s a törvényhozás ezen ellenőrzés gyakorlatában mindazokra nézve, a mik az állam jogainak, érdekeinek megvédésére, a törvények érvényének fenntartására, a hitfelekezeti intézkedéseknek a törvények korlátai között tartására, a hitfelekezeti tanok s intézkedések polgári következmé-

nyeinek szabályozására tartoznak, maga felett felsőbbiséget senkinek nem engedhet, az egyházi jog szabványait saját törvényei ellenében kötelezőknek nem ismerheti el, ha egyszersmind az egyháznak az állam fölötti felsőbbiséget, s a világban már annyi kárt okozott s folyvást okozó ezen elvből levont mindannyi veszélyes következményeknek jogosultságát elismerni nem akarja, s önálló állam helyett, nem is az egyháznak, hanem most már a csalhatatlan római pápának feuduma lenni nem akar.

A mi a hazai törvényeket illeti, ezek közül nagy számuk mellett csak néhányat idézhetek: de ezek is eléggé felvilágosítják, hogy a főkegyuri jog alapján a magyar király —

a) nevezi, választja, megerősítés végett a római pápa elé terjeszti az egyházi főjavadalmasokat, s azoknak a javadalmaikat adományozza. I-ső R. 11, — s megjegyzés nélkül nem hagyható, hogy a királyi fő-kegyuri jognak ezen törvényezikben foglalt értelmezése szerint, az csak is az egyházi főjavadalmasoknak nevezéséből, választásából s a javadalmaknak adományozásából áll;

b) fenntartja az egyház jogait, 1791. 23.;

c) az egyházi javadalmaktól elidegenített javakat a törvény útján visszafoglaltatja 1715. 60.;

d) felügyel az egyházi alapítványoknak rendeltetésük szerinti hű kezelésére, 1723. 70. 1791. 23.;

e) a javadalmaikat helytelenül kezelő javadalmasoknak javait zár alá véteti. 1723. 71.;

f) a magánosok által gyakorlott kegyuri jog érvénye felett intézkedik. 1553. 9. 1569. 36., s e felett Szt. István király után reá szállott és tényleg is ismételve gyakorlott jogánál fogva —

g) a római szent székkal egyetértve új püspökségeket s más egyházi javadalmakat alapíthat, a fennállókat megoszthatja, mint tették III. Károly és Mária Theresia a szombathelyi, kassai, besztercebányai, s más püspökségek felállításánál;

h) az egyházi főjavadalmasok jövedelmeit szabályozhatja

és ismételve szabályozta is, meghatározván, hogy mi legyen azokból a javadalmas saját használatára, mi pedig más egyházi, vagy egyéb közállami czélokra fordítandó, miként ezt Mária Thérézia, több püspöki szék megüresedésének alkalmával, például a nagyváradi püspökségre nézve 1780. eszt. Junius 2-án 981. sz. a. kelt leiratában, Ferencz király pedig általánosan minden főjavadalmakra nézve 1803. eszt. augusztus 19-ki 8073. sz. a. kelt, és tényleg fogamatba is ment rendeletében tevő. Királyaink tovább

i) részint főkegyuri, részint törvényes örökösödési joguknál fogva a megüresedett egyházi főjavadalom javainak jövedelmeit betöltésükig a körülményekhez képest egyházi, vagy világi czélokra fordítják; s ezt folytonos gyakorlattal tették is.

E gyakorlat folytonosságát József császár és Ferencz király alább olvasható rendeletei is bizonyítják, s e tekintetben a főpapi javak az 1848-ik esztendőig hasonlítottak a nemesi adományos javakhoz, melyeknek az adományos magva szakadásával hasonlóképen a király volt örököse oly czélból, hogy azokat más érdekeseknek újból adományozza: de időközi jövedelmeiket újabb adományozásukig mindig a kir. fiscus szedte.

E gyakorlattal szemben a Kolonics-féle conventio nem bizonyít; mert az csak az egyházi főjavadalmasok végrendelkezési jogára nézve van, és e részben is csak ideiglenesen, az 1715. 16. t. cz. által törvényesítve, s így annyiban, amennyiben a megürült egyházi javak időközi javadalmaira is vonatkozik, jogérvénnyel nem bír. Végre királyaink

k) az államot megillető főfelügyeleti jognál s azon kötelességnél fogva is, melylyel az állam függetlenségét s érdekeit minden idegen uralom és befolyás ellen megvédeni tartoznak; gyakorolják a királyi tetszvény jogát.

Lehetnek törvényeink szerint az említetteken kívül a kirá-

lyi főkegyuri jog gyakorlatának még más tárgyai is; de a mi az itt fenforgó kérdésre nézve döntő, kettő bizonyos:

1-ör: Bizonyos az, hogy valamint az egyházi jogból alig indokolható, úgy törvényeink között bizonyosan egy sincs, mely a királynak, maguknak a katolikus polgároknak világi vonatkozása, például nevelési és vagyoni ügyeire nézve, s a világi hiveknek egymás között, s az egyház és clerus irányábani viszonyaira nézve, ha bár ministeri ellenjegyzés mellett is, az országgyűlés mellőzésével törvényhozási jogot engedne: nem létező törvény végrehajtásáról szó nem lehetvén, egyenesen ily egyoldalu törvényhozói jogot gyakorolna pedig ő Felsége akkor, ha a kath. Congressus bizottságának nézete szerint a kath. Congressusnak a kath. polgárok világi vonatkozása ügyeire vonatkozó határozatai az ő fő-kegyuri jóváhagyása mellett, a törvényhozás előleges felhatalmazása nélkül, ha bár csak részben is, már végrehajthatók, s minden irányban kötelezők lennének.

Nem áll ennek ellenében a mit egy ízben Pauler minister ur a képviselőházban mondott: hogy t. i. a kath. egyház önkormányzati szervezetének kidolgozására annyival inkább fel van jogosítva; minthogy ezt tiltó törvényeink nincsenek; mert ezzel ellenkezőleg sokkal alaposabban mondathatik: hogy a kath. Congressus által megállapított szervezetnek sanctioja által törvénynyé emelésére a korona épen azért nincsen jogosítva, mert a koronát erre felhatalmazó törvényeink nincsenek, s a korona ily cselekvényét nem fogná jogossá, alkotmányszerűvé tenni, miként egy alkalommal szintén állitva volt, az sem, ha ministeri ellenjegyzés mellett történnék; mert a király ministeri ellenjegyzés mellett sem teheti azt, a mit törvény szerint általában nem tehet; a ministeri ellenjegyzés a korona eljárását csak külalakjára nézve teszi alkotmányyszerűvé, de nem teszi alkotmányossá, ha a törvényekkel különben meg nem egyező.

Nem áll továbbá a mondottaknak ellenében, hogy a királyi

megerősítés más hitfelekezetek törvényes közegeinek határozatait is végrehajthatókká teszi: mert ezen megerősítés nem a királyi fő-kegyuri, hanem a királyi fő-felügyeleti jog alapján történik (1791. 26. 1868. IX.)

A királyi főfelügyeleti jog csak annak meggátolásában összpontosul, hogy az ország jogaival, törvényeivel, érdekeivel ellenkező szabályok, cselekmények az illetők által ne alkottassanak, ne követtessenek el; de positiv intézkedési jogot nem foglal magában; minthogy a király az elébe terjesztett határozatokat helyeselheti, vagy visszautasíthatja, de nem módosíthatja; s e jog a királyt megilleti minden hitfelekezetre, a kath. egyházra nézve is.

A fő-kegyuri jog ettől egészen különböző, a királyt csak a kath. hitfelekezetre nézve illeti meg, és miként feljebb említett, positiv egyházi intézkedési jogokat foglal magában: de éppen azért, mert positiv egyházi intézkedési jogból áll, alkotmányos országban csak azon jogokat foglalhatja magában, melyeknek gyakorlata e jog czimén a királynak a törvények, vagy az ezekkel nem ellenkező egyházi szabványok által van megadva, és oly cselekményekre nem terjedhet ki, melyekre a korona ezek által nincsen felhatalmazva: arra pedig a korona nincsen felhatalmazva, hogy a törvényeket és a törvényes gyakorlatot egyoldalúlag megváltoztathassa: nincs felhatalmazva arra, hogy bármely hitfelekezet törvény által elismert közegeinek helyébe a törvényhozás megegyezése nélkül, más ujakat léptethessen az állammal és állami hatóságokkal hivatalos viszonylatba: nincs felhatalmazva arra, hogy a törvény által el nem ismert új közegek által hozott határozatokat jóváhagyásával, sanctiojával az ország polgáira nézve kötelezőkké tegye.

Más hitfelekezetek illetékes közegeinek statutumai s a kath. Congressus határozatai között tovább még azon lényeges különbség is van: hogy más hitfelekezeteknek azon közegei, melyeknek határozatai felett a király főfelügyeleti jogánál fogva

tetszését vagy nem tetszését kimondhatja, törvény által már el vannak ismervé, és így az ily határozatok illetékes közeg által lévén megállapítva, önmagukban érvényesek azonnal, a mint a koronának ellenük főfelügyeleti jogánál fogva észrevétele nincs: a kath. Congressusra nézve ellenben illetékességének törvény általi elismerése még hiányzik, maga az organum, mely a kérdéses egyházi önkormányzati szervezetet megállapította, a törvényhozás által illetékesnek, jogérvényesen létezőnek még nincs elismervé; ezen szervezetre nézve tehát nem csak arról van kérdés, hogy határozmányai nem ütköznek-e az ország törvényeibe és érdekeibe, hanem a szervezetet megállapító organum illetékességének hiányát is kell pótolni.

A királyi fő-kegyuri jog gyakorlata e hiányt nem pótolhatja; mert e jog ily törvényhozási tényre nem terjed ki; e hiányt csak a törvényhozás pótolhatja; és épen azért, mert ezt csak a törvényhozás teheti, mindaddig, míg a törvényhozás a kath. önkormányzat szervezésére nem ad felhatalmazást, a kath. Congressus határozatainak részben, vagy egészben végrehajtása a korona által, épen a királyi főfelügyeleti jognál fogva, nem engedhető meg; mert e jognak is, úgy mint bármely másnak kötelesség felelvén meg; ez kötelezi a koronát arra, hogy végrehajtatni ne engedjen semmit, mi a törvények szerint illetékesen végre nem hajtható.

2-or. Bizonyos törvényeinkből az: hogy a főkegyuri jog nem személyes fejedelmi jog, melyet a király más alkotmányos közegek befolyása nélkül maga gyakorolhatna: hanem a magyar korona joga, és így alkotmányos ellenőrzés alatt áll; a mi eltekintve attól, hogy e jogot minden királyaink az uralkodó háznak gyakori változása mellett is szakadatlanul gyakorlották, sőt király nem léteben gyakorlotta, és pedig erélyesen az ország kormányzója Hunyady János is: eltekintve az 1848. eszt. 3-ik t. czikktől, mely a királyi rendeletek érvényét minden egyházi

ügyekben is, felelős ministeri ellenjegyzéshez köti, s a főkegyuri jog köréhez tartozók közül csak az egyházi főjavadalmak kinevezését tartván fel ministeri ellenjegyzés mellett a király számára, az e joggal együtt járó egyéb hatósági kört a nádor királyi helytartóra is ruházta; még azzal is bizonyítható, hogy régi törvényeink szerint is a főkegyuri jog koronás királyaink által gyakoroltatott ugyan: de ezen jognak miként gyakorlásáról, s több olyanokról is, a miket a kath. Congressus kizárólag az egyházi önkormányzat számára reclamál, esetenként a törvényhozás intézkedett.

Igy törvény által van megállapítva:

Hogy két egyházi javadalmat senki ne birhasson — Ulászló III. 56 — VI. 13 — VII. 59 — 1518. 15. 1647. 98. s ha a körülmények ellenkezőt kívántak, több egyházi javadalmak együttes birtoklását kivételesen szintén a törvényhozás engedte meg. Ulászló III. 56. IV. 31. V. 27 — VI. 13 — 1647. 98.

Törvény állapította meg, hogy az egyházi javadalmak idegeneknek, fiataloknak, tanulatlanoknak, érdemetleneknek ne adományoztassanak, azokat a püspökök kir. jóváhagyás nélkül ne adományozhassák. Ulászló II. 30. 31. III. 67. Szilágyi 7 — 1552. 42. 1569. 35. 1588. 39 — 1647. 98. — idegen vicariusok ítéletei semmiseknek tekintessenek. Ulászló II. 32. A római kuriára, vagy a pápa legatusai elé az ország polgára ne idéztethessék, hanem ügyét oda csak fellebbezés útján vihesse fel, s az érsekek is a püspökök elé tartozó ügyekben csak fellebbezés útján ítélhessenek, a megyei bíróságok által megítélendő negyven arany, fogság, vagy a csonkatoronyba zárás büntetése alatt, Mátyás VI. 45. Ulászló I. 45. II. 10. III. 63. — s hogy azok, kik az országban létező egyházi javadalmakat idegenektől (Rómában) kérik fel, mint az ország szahadságának nyilvános háborgatói vízbe dobassanak. Ulászló II. 31. — és figyelemreméltó, hogy már ezen törvény is, s Ulászló I. Decr. fentebb idé-

zett 45. cikke, miként szövegezésükből kitetszik, úgy mint az 1790. 26. t. cz. az egyházi rend egyenes ellenzésének ellenére alkottattak.

Törvények rendelték, hogy a püspökök a szerzetesek klástrómaikat évenként kétszer vizsgálják meg; a rossz erkölcsű főnököket letegyék, a rendetlenkedő barátokat a kalastromból dobják ki: megszabták, hogy kik lehessenek apátok vagy prépostok, hogy világi ruhákban járóknak szerzetes főnökségek ne adományoztassanak, s a szerzetes ruhát felvenni nem akarók javadalmuktól fosztassanak meg. Mátyás VI. 11. 12. Ulászló III. 58. 59. IV. 32. V. 27.

Törvények tiltják, hogy a püspökök által a plébánosok a patronusok akarata ellen investáltassanak, s az ellenkezőleg cselekedő püspöktől, a dézsmát megtagadtatni engedik. — Ulászló III. 66 — V. 26 — 1647. 10.

Az egyházi javadalnak adományozásáról szóló okmányoknak taksáját törvény határozta meg. 1609. 73.

A patronatusi jogról másoknak adott királyi adományok törvény által érvénytelenítették — 1518. 15 — 1569. 36.

Törvény tiltja az egyházi javadalmak javainak vétel általi örögbítését I. Lajos Decret. Ulászló III. 55. 65 — 1647. 17 — 1715. 16.

A szerzetes rendeknek jószág-birhatási joggal, vagy a nélkül lett bevételeiről igen számos törvény van — 1608. 1649. 1687. 1715. 1723. 1729. 1741. 1765. 1825. évekről.

Az egyházi javadalmakhoz tartozó javakat a király külön parancsa mellett világiak birtokolhatták. Zsigmond VI. 21. Mátyás VI. 37., azokat a királyok ideiglenesen másoknak inscribálhatták. Mátyás VI. 37. 1548. 8. 12. — Beszt.-bányai 1542. 3. — 1550. 17. — és visszaváltásukra is törvény által köteleztettek, ugyan azon törvény czikkek szerint.

Törvény rendelte el, hogy az elhagyott egyházi javak jöve-

delmei plébániák fenntartására, iskolák felállítására és iskolai ösztöndíjakra fordíttassanak. 1548. 12. 1550. 19.

Az egyházi javadalmasok végrendekezési joga törvény által szabályoztatott 1715. 16.

Az egyházi javadalmasok által elkövetett visszaélések eseteire a javadalom elvesztését büntetésül több törvény mondotta ki. Mátyás VI. 63 — 1569. 35. 1647. 102. — s több ily visszaélések külön törvények által szüntettek meg.

Igy például a dézsmaszedésnél történt számos kihágásokra vonatkozó számtalan törvényt nem említve.

A főesperesek által a plébánosoktól szedett Censu Cathedralicust törvények szabályozták. Ulászló III. 53. IV. 38. — 1569. 43.

A plébánosoknak a püspökök által történt illetéktelen takálását, a subsidium charitativumnak ugyanazoktól egyszerűen többször leendő felszedését, a plébánosoknak a zsinatokon megjelenéstől pénzürti felmentését — a meggyilkoltaknak eltemetéseért helytelenül szedett taksát — törvények szüntették meg. 1351. 2. Alb. 39. — Ulászló I. 29. II. 6. III. 68. 69. V. 12.

A papi stolák szabályozására a király törvény által hivatott fel 1751. 12 — végre.

Az 1790. 63. és 1827. 8. t. cz. által rendszeres munkálatok készítése végett kiküldött országos küldöttségnek kötelességévé tétetett, hogy a szerzetes rendek kért visszaállításáról, az ájtatos alapítványokról, s főképen a kath. plébániák szabályozásáról és dotatiójáról adjon a törvényhozásnak véleményt.

Nem-csak magában a főkegyuri jognak törvényes jogkörében nem foglaltatik tehát a koronának felhatalmazása arra, hogy a kath. egyházi Congressus határozatait a törvényhozás előleges jóváhagyása nélkül akár részben, akár egészben szentesítve foganatosíttatni engedje: de tiltja ezt azon tekintet is, hogy bár a fő-kegyuri jogot mindig királyaink gyakorlották is; e jog

gyakorlásának módjáról mindazonáltal esetenként, és pedig úgy a vallási reformációt megelőző, mint követő időkben a törvényhozás is intézkedett; és sem a koronának, sem annál kevésbbé a kormánynak nem lehet jogosultsága arra, hogy oly ügyben, melyre nézve a törvényhozás hozzászólási és határozási jogát a történelem minden szakában, ős régi időktől fogva a legújabbáig fenntartotta, egyoldalulag rendelkezvén, eképen megelőzze, sőt ő szabhassa meg a törvényhozás intézkedési jogának határait.

Mindezekből pedig nyilvánvaló: hogy miután a korona a fennálló törvényeket s törvényes gyakorlatot egyoldalulag nem változtathatja meg: a törvények által reá ruházott jogokról s kötelességekről a törvényhozás hozzájárulása nélkül nem mondhat le: — s oly ügyekben, melyekről a törvényhozás esetenként mindig intézkedett, a törvényhozás előleges felhatalmazása nélkül maga nem rendelkezhetik; a kath. Congressus bizottságának azon kérelme, hogy az említett Congressus határozatainak, habár csak részben fogamatba vétele ő Felsége által csupán fő-kegyuri jogánál fogva a törvényhozás hozzájárulása nélkül engedtesék meg, az ország alkotmányának, közjogának, törvényeinek megsértése nélkül nem teljesíthető.

IV.

Annak bizonyítása, hogy a kath. Congressus határozatainak, habár csak részben is fogadtatva vétele a fő-kegyuri jog alapján meg nem engedhető, lévén célja ez értekezésnek, nem lehet annak feladata a kath. Congressus határozatainak részletes, érdemleges taglalásába bocsátkozni.

Más helyre, s időre tartozik ez; jelenleg a ministerium feladata, melynek kötelessége lesz komoly megfontolás tárgyává tenni azt is, valljon a haza közérdekeiben van-e: hogy a kath. autonomia palástja alatt a katolikusoknak minden alsó és felsőbb iskoláiban, sőt a kath. Congressus követelése szerint, csaknem minden jelenleg fennálló királyi, nyilvános, alsóbb és felsőbb tanintézetekben korlátlanul terjesztessenek és örökíttessenek meg azon tanok, melyeket a Syllabus, s a legközelebbi római Concilium proclamált; és így csaknem minden ellenőrzés nélkül tág kapu nyitassék arra, hogy a tanügy és tudomány terén az emberi ismereteknek, eszméknek, jogfogalmaknak természetszerű fejlődése folyamában erőszakosan megakasztatván; a nemzet polgárai legnagyobb részének ifjúsága nem ez eszmék világánál, a kulturának sok nemzedék összevágó munkálkodásával kivitt fokán tovább haladva, hanem a középkor eszmekörének sötétségében neveltessék.

Az úgy jelen stádiumában felesleges már vitatkozni arról is, hogy valjon a kath. Congressus azon módon alakult-e, melyet hasonló esetekre nézve törvényeink s a törvényes gyakorlat megszabtak; mert ezen kérdésnek gyakorlati értelme most már csak

azon másik kérdésben öszpontosul, hogy a kath. Congressus által hozott határozatok az országgyűlés jóváhagyása előtt részben, vagy egészben fogamatba vehetők-e?

Hogy a kath. autonomiai mozgalmak vezérei az általuk fennhangon hirdetett jogegyenlőségi elv daczára nem tudtak kibontakozni a kath. egyház hajdani kiváltságos állása által teremtett eszmekörből: az egyház önkormányzatának átalakítására a törvényhozástól felhatalmazást kérni, az egyház méltóságán alól levőnek tartottak, s hogy ennek folytán a kath. Congressus alakulásának törvényessége, akár terv szerint akár esetlegesen, nem mindjárt az autonomiai mozgalmak kezdetén, hanem csak utóbb, a Congressus határozatainak megszülemlése után vétetett kérdésbe, szerencsés esemény volt a haza közérdekében; mert ha a kath. egyház önkormányzati szervezetének átalakítására a törvényhozás felhatalmazása az autonomiai mozgalmak kezdetével kéretik, midőn azoknak valóságos célja és hordereje homályba lévén burkolva, csak kevesek által ismertetett fel; igen valószínű, hogy arra nézve is a görög-keleti vallásuakra vonatkozva alkotott 1868. IX. t. cikkhez hasonló törvény hozatott volna; egy ily törvénynek hozatala után pedig a kath. egyház önkormányzati szervezkedésének a törvényhozás általi ellenőrzése sokkal inkább meg lenne nehezítve, mint van most, midőn ezen szervezetnek célja, hatásköre és veszélyei a kath. Congressus határozatai által leleplezve lévén, azokra nézve a közvélemény tájékozva van, s a törvényhozás a kérdés teljes ismeretével határozhat.

V.

A kath. Congressus határozatai végrehajtásának az országgyűlés jóváhagyásától felfüggesztése nem az egyházi önkormányzat szervezése jogának a katolikusoktól megtagadását jelenti, a mi az országgyűlésnek bizonyosan soha nem volt és nem is lesz szándéka, hanem csak a szervezetnek a haza törvényeivel és érdekeivel összeegyeztetésére, a törvények korlátai között tartására irányzott jogos törekvést jelezi.

Ha a kath. egyház önkormányzati szervezésénél, mint azt a kath. egyházi Congressus tervezte, csak egyházi önkormányzatról volna szó, az említett korlátok nem lehetnének mások, mint azok, melyek más egyházi önkormányzatokra nézve fennállanak: de csak elfogult vak buzgóság, vagy a közérdeket tekintetbe nem vevő önzés tarthatják jogosultnak azon követelést, hogy a magyar állam, mely a kath. egyházi rendet annyi világi javaknak és kiváltságoknak élvezetébe helyezte, s ezáltal annyi, nemcsak egyházi, hanem világi befolyást s hatalmat engedett át ezen egyházirendnek s az általa képviselt egyháznak, — mindezen javakkal és hatalommal korlátlanul sáfárkodni engedje azon akár egyházi, akár világi férfiakat, kik tanaik isteni eredetere, és csalatkozhatatlan fejüknek korlátlan tekintélyére hivatkozva, már annyiszor ellene szegültek és ellene szegülnek most is az állam törvényeinek; — és végképen lemondjon azon javaknak tulajdonáról, melyekről ez ideig már Europa csaknem minden állama tényleg rendelkezett, s a melyekről esetenként rendelkezett maga a magyar állam is; lemondjon a magyarországi egyetemes kath.

egyház, egy törvényeink szerint birtokszerzésre, mint ilyen, nem jogosult morális testület részére, és pedig éppen azon pillanatban mondjon le, midőn az, az egész országot átölelő, más hazai hitfelekezeteknél ily mérvben ki nem fejtett szigorú organismussal, ily valóban morális testülette újból szervezkedik; csak vakbuzgóság és önzés tarthatják indokoltnak, hogy az állam lemondjon azon alapok feletti rendelkezési jogáról, melyeket egyházi és nevelési czélokra, rendelkezési jogának fenntartásával önmaga alapított; kidobja kezéből a gyeplőt a kormányzás legfontosabb ágainak egyikeben, s nemcsak megengedje, hanem javainak és alapjainak átengedésével még hathatósan elő is mozdítsa a tanügy és tudomány korunk igényei szerinti fejlődésének rendszerezését meggátlását, s oly tanoknak az ország népe és jövő nemzedéke közötti terjesztését, melyek az állam fennségének megtagadását foglalják magukban, s arra kárhoztassa magát, hogy állami fennségének egy tőle független hatalom előnyére a szellemnek a kard élénél sokszor veszélyesebb fegyverével megtámadását tétlenül, vagy legalább tehetetlenül tűrni kénytelenitessék.

VI.

A kath. egyházi önkormányzat szervezésének szükségessége főleg azzal indokoltatik, hogy az 1848. III. t. cz. szerint a király ministeriumának tanácsával és ellenjegyzésével élni kénytelen; a ministerium pedig a különböző vallásfelekezetű tagokból alakult országgyűlésnek felelős, az országgyűlés többségének akaratát képviseli, annak rendelkezése alatt áll; és így egyik vagy másik hitfelekezet egyházi érdekeit, ezen érdekek igen gyakori veszélyeztetése nélkül, nem kezelheti.

Ezen érv indokolja azt, hogy a kath. egyházi önkormányzat azokra nézve czélszerűen szerveztessék, a mik valóban és kizárólag köréhez tartoznak, úgy mint e tekintetben más vallásfelekezetek egyházi önkormányzata is szervezve van. De valaminek ezen érv nem indokolja azt, hogy ezen szervezés mind e mellett ne azon uton és módon kezdeményeztessék és létesíttessék, a melyen más vallásfelekezetek egyházi önkormányzata szerveztetett: úgy azokra nézve, a mik az egyházi önkormányzathoz vagy valóban nem, vagy nem kizárólag tartoznak, semmit nem bizonyít.

A hath. egyház önkormányzati szervezete úgy a mint a Congressus által terveztetik, nem terjed ki a hittani, egyház-kormányzati, liturgiai, egyház-fegyelmi dolgokra s mindazokra, melyek a tanító egyház s a hierarchia apostoli jogkörének részére tartattak fenn — csupán a magyarországi hath. egyház világi vonatkozásu ügyeire terjed ki.

Az első sorban említetteknek az egyházi önkormányzat, az autonomia hatásköréből teljes kizárása, azt már magában is

csonkává teszi; de e kérdésnek taglalása nem tartozik a jelen értekezés keretéhez, mely a tervezett egyház-önkormányzati szervezet részleteinek érdemleges taglalásával nem foglalkozik: a mi azonban a katolikusoknak ezen egyház önkormányzati szervezet tárgyát képező világi vonatkozású ügyeit illeti: —

Ezekre nézve, milyenek a többek között a nevelési s vagyoni ügyek, az ország katolikus polgárai, ahhoz képest, mint egy polgári társaságot képeznek, az ország többi polgáiraival, nem állanak izoláltan az államban. Ezen ügyeik épen azért, mert világi vonatkozásúak, viszonylatban állanak az állammal, az ország többi polgárainak világi vonatkozású ügyeivel; a katolikusok érdekei az államnak, az ország többi polgárainak érdekeivel ezen világi vonatkozású ügyekre nézve érintkeznek: azokkal a körülményekhez képest összhangzók, de összeütközők is lehetnek.

Nem illetheti ennél fogva az ily világi vonatkozású ügyekre nézve a végleges elhatározás csupán és kizárólag magát a kath. egyházat, hanem azoknak az ország összes polgárai egyetemének, az államnak — következőleg a törvényhozásnak s kormánynak ellenőrzése alatt kell állaniuk épen úgy, mint az alatt kell állaniuk más hitfelekezetek hasonló ügyeinek is.

Tévedés azt állítani, hogy a katolikusok világi vonatkozású ügyei az országgyűlés ellenőrzése alá csak az 1848. III. t. cz. által helyeztettek; mert azok, mik e tekintetben feljebb mondtattak, kétségenkívül helyezik, hogy ezen ügyek felett az ellenőrzést az országgyűlés korábban is már, s akkor is gyakorlotta, midőn az országgyűlések már különböző vallásfelekezetű tagokból állottak; s ez így helyesen van s nem is lehet másképp; mert az egyházak világi vonatkozású ügyei viszonylatban állván az állami ügyekkel, az ország többi polgárai hasonló ügyeivel; elintézésük tehát az ország minden vallásfelekezetű polgárait közvetlenül vagy közvetve érdekelné; a közérdek megóvása végett az egyházak intézkedéseinek e tekintetben ellenőrzéséhez minden

érdekeltnek joga van; s a közérdek csakis minden érdekeltnek hozzájárulásával óvathatik meg : minthogy különben, ha az egyházak ily intézkedései csak saját tagjaik által lennének ellenőrizhetők, ez más szavakkal azt tenné, hogy az egyházak intézkedései csak saját maguk által, és így a gyakorlatban legalább semmiképen nem ellenőrizhetők.

VII.

Igaz, hogy a kath. egyház világi vonatkozású ügyei feletti intézkedésének ily ellenőrzése, s ezen ügyeknek némely részben a felelős ministerium általi kezelése a kath. egyház jogosulatlan igényeinek visszautasítását eredményezheti; de jogos érdekei veszélyeztetésével épen úgy nem jár, mint a katolikusokkal egyenjogu többi vallásfelekezeteknek jogosult érdekeit nem veszélyezteti, hogy azoknak világi vonatkozású ügyei is nem az ő hitfelekezetükhöz tartozó, a különböző vallásfelekezetű tagokból alakult országgyűlésnek felelős ministerek által ellenőriztetnek; s ha ezeknek ily ügyeibe az állam részéről kisebb mérvű beavatkozás történik, mint a kath. egyház hasonló ügyeire nézve szükségessé válhatik, ez csak azon körülménynek tulajdonítandó, hogy a többi vallásfelekezeteknek az állam irányában levő viszonyai s a katolikusoknak hasonló viszonyai között lényeges különbség van, miként ezt már azon körülmény is tanúsítja, hogy maga a kath. Congressus elöl említett bizottsága is elismeri azt, a mi más vallásfelekezetek egyházi önkormányzatának szervezésénél ily mérvben legalább nem fordult elő, hogy t. i. „a kath. Congressus munkálatainak vannak nagy horderejű, s igen lényeges rendelkezései, melyek azon oknál fogva; mert az államkormányzati viszonyokat érintik, s általuk a kormány befolyása az egyház ügyeire nézve módosítást szenved, de azon oknál fogva is, mert némely törvények megváltoztatását teszik szükségessé; életbe nem léphetnek a nélkül, hogy erre vonatkozólag törvényhozási intézkedések eszközöltetnének.“

Ez elismerés maga is tökéletesen bebizonyítja azt, a minek bebizonyítása a jelen sorok megírásának főcélját képezi, azt t. i., hogy a kath. Congressus határozatai az országgyűlés jóváhagyása előtt sem részben, sem egészben nem foganatosíthatók; mert a kath. Congressus által megállapított egyház-önkormányzati szervezet egy nagy hatású szerves organismust állít fel, mely több részeiben az ország alkotmányával, törvényeivel elismert ellentétben áll, egészen tehát semmi esetre nem foganatosítható; de nem foganatosítható részben sem, mind azért, mert az ily szerves organismusnak egyes részei szoros összefüggésben vannak egymással, s már e miatt is részenként a dolog természete szerint fogamatba nem vehetők: mind pedig azért is, mert maguk a szervezetnek azon részei is, melyekre nézve arra, hogy fogamatba menjenek, a kath. Congressus bizottságának nézete szerint, törvényhozási intézkedések szüksége fenn nem forog, u. m. a hitközségek belső szervezkedése, az esperes-kerületi tanácsok, az egyházmegyei gyűlések, s az országos katolikus gyűlés és igazgatótanács szervezete, s mindezeknek megállapított hatásköre, a kath. egyház jelenleg fennálló, törvény és törvényes gyakorlat szerint jogérvényesen fennállónak elismert önkormányzati szervezetének gyökeres megváltoztatását, és így a törvényeknek és törvényes gyakorlatnak megváltoztatását foglalják magukban, melyet a törvényhozás hozzájárulása nélkül, egyoldalulag a kath. Congressus bizottságának saját elismerése szerint, sem a korona sem a kormány nem engedhetnek meg.

De magának a kath. egyháznak sincs érdekében önkormányzati szervezetének ily módon részenként s töredékesen leendő életbeléptetése: mert ha felteszszük is, hogy az előbb említett egyházi közegek azon módon, mint ezt a kath. Congressus bizottsága véleményezi, létesíttethetnének; törvényességük kérdés alá vétethetvén, felállításuk, s a számukra kijelelendő hatáskör könnyen, sőt csaknem bizonyosan számos nehézségekre s

összeütközésekre adandának alkalmat, úgy maguk az e részben különböző véleményeket pártoló katolikusok között, mint az ily közegek elismerésére törvényesen nem kötelezett hatóságokkal s más hitfelekezetekkel szemben: minden ily nehézségek és összeütközések pedig egyenesen magának az egyház önkormányzati szervezés ügyének lesznek hátrányára épen úgy, mint eddig sem mozdította elő ezen ügynek fejlődését, hogy nem azon törvényes úton indított meg, a melyen megindíttatnia kellett volna.

VIII.

Nemcsak a törvényességnek, hanem a célszerűségnek tekintetéből is legjobban fog mindezeknél fogva cselekedni a ministerium, ha teljesíti azt, a mit a képviselőháznak folyó év ápril 22-én tartott ülésében az ország színe előtt ünnepélyesen megígért.

Az említett országos ülésben a ministerium azt nyilatkoztatta ki: „hogya az egyházak és hitfelekezetek szervezése és önkormányzati jogát az ország törvényeinek határain belül, az állam felügyeleti jogának teljes épségben tartása mellett, egyáltalában és így a kath. egyházra nézve is elismeri ugyan: a mennyiben azonban ennek önkormányzati szervezése által fennálló törvények és törvényes gyakorlaton alapuló viszonyok megváltoztatása czéloztatnék, fogamatba vétele előtt a törvényhozásnak hozzájárulását mulhatatlanul szükségesnek tartja.“

Ugy az ezen értekezés folyamán eddig előadottak, mint a kath. Congressus bizottságának ő Felségéhez benyújtott kérvényében foglalt saját egyenes elismerése szerint is kétségtelen pedig, hogy a kérdéses hath. egyház önkormányzati szervezet által csakugyan fennálló törvények és törvényes gyakorlaton alapuló viszonyok megváltoztatása czéloztatik; a ministerium tehát, ha jóhiszeműségét, loyaltását, őszinteségét nem akarja kérdésbe vétetni; ha nem akarja magát kitenni azon vádnak, hogy az országgyűlést akár kétértelmű szavak, akár mentalis reservák használatával szándékosan tévedésbe hozni kívánta: a kép-

viselőház előtt tett nyilatkozata szerint cselekedni, adott szavát betartani köteles.

Vegye a ministerium, a mint említett nyilatkozatában ki is mondotta, az ügy nyomosságának, fontosságának megfelelő beható megfontolás és vizsgálat alá a kath. Congressusnak ő Felsége által hozzá utasított munkálatát: fontolja meg komolyan, hogy a kath. egyház új önkormányzati szervezése, ezen egyháznak, a hazában levő kivételes helyzete mellett, az ország jogainak, törvényeinek és érdekeinek megóvása által igényelt minemű korlátok között engedhető meg; terjeszsze ezen igényeknek megfelelő törvényjavaslatát az országgyűlés elé: s nem szenved kétséget, hogy az országgyűlés, a mint egy részről kötelessége szerint megóvandja az ország jogait és érdekeit; úgy az ország kath. polgárainak törvényesen nyilvánuló jogosult kívánalmait bizonyosan méltányolni és semmi esetre visszautasítani nem fogja.

FÜGGELÉKÜL:

Udvari rendelet a kir. helytartó-tanácshez.

Josephus II-dus etc. Reverendissime etc. Quando quidem nos universos vacantium Ecclesiasticorum Beneficiorum intercalares proventus, alias ad Jura Fisci nostri Regii pertinentes ex peculiari Gratia et Clementia Regia Fundo Religionis, pro piis eidem Fundo incumbentibus Institutis benignè attribuere, atque eo administrandos clementer resolvere dignati simus; hinc quemadmodum Camerae R. Hungarico aulicae sub hodierno benignè injungimus, ut ad altissimae hujus Determinationis Nostrae Regiae effectum necessaria sua ex parte suis locis disponere noverit: ita Fidelitatibus quoque vestris hisce clementer committimus, ut procedentem Commissionem Ecclesiasticam debite idcirco edocere, atque inviare non intermittant. Vennae ddto 18-o Novemb. 1783. Josephus m. p. C. Franciscus Eszterházy m. p. Joannes Schmitth m. p.

Ferencz király Resolútiója az üresedésbe jött egyházi javadalmak jóvedelméről.

Da bei der im Jahr 1790 erfolgten Zurückstellung der sämtlichen Zweige der öffentlichen Verwaltung auf den vorigen Fuss, die intercalare einkünfte der von privatverleihung abhängenden Geistlichen pfründen, jehnen die solche vorhin bezogen haben, überlassen worden sind; so kann nichts gerechteres, und billigeres sein, als dass auch ich in eben jehnes recht

wieder zurückgesetzt werde, welches der Landes Verfassung, und den gesetzen gemäss alle meine Vorfahren und Könige von Hungarn seit unendlichen Zeiten immerhin ausgeübt haben, und wovon der einzige höchst selige kaiser Joseph mein Herr Onkel eine freiwillige momentarische ausnahme gemacht hat. Ich genehmige daher vollkommen das gegründete Einrathen der Hofkammer, und behalte mir vor die künftig ad aerarium einzuziehenden Intercalar proventen aller von meiner Verleihung abhängenden geistlichen pfründen zu solchen nothdurften zu verwenden, die Ich nach Zeit und umständen für die dringlichsten, und allgemein nützlichsten erkennen werde. Wien den 21. May. 1792. Franz m. p.

Dr. BALLAGI GÉZA.